ב״ה

חינוך על טהרת הקודש

״צריך להשתדל ביותר
שהחינוך של ילדי ישראל
יושתת לגמרי על טהרת הקודש,
ללא עירוב לימודי חול״ (י׳ שבט, תשל״ז)

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מדוע תלמיד מעדיף את המשחק על הלימוד?

אדמו"ר שליט"א רצג

בודאי ראה ג"כ העתק מכתבי כללי לנשי ובנות חב"ד ובטח ינצל גם אותו באופן המתאים.

המח' לבשו"ט ע"ד עבודה בפועל בהנ"ל.

בברכה להתעוררות המתאימה ביום ההילולא של נשיאנו הק' כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ולהמשיך ההתעוררות על כל השנה.

ג'רנב

ב"ה, ד' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה על מכתבה מכ"ב טבת, בו כותבת אודות . . . שי' שהמורים אין שבעים רצון משקידתו בלימודו כי מעדיף הוא את המשחק על הלימוד בפרט בהנוגע ללימודי חול.

והנה בכלל רגיל הדבר אצל הנוער להגדיל המשחק על הלימוד ואפילו בגיל יותר גדול משל אחי', ובמילא אין להתרשם מזה ביותר, אף שכמובן צריך להשפיע עליו בדרכי נועם, והעיקר, ע"י התחרות והשואה עם חברים בני גילו המתמידים יותר, וכדאי הי' ג"כ למעט השעות שלומד לימודי חול אם אי אפשר לבטל לימוד זה אצלו לגמרי, כי הרי אפשר שזהו הרמז שאינו רוצה בלימודי חול (אף שלעת עתה אינו מבין הענין הפנימי שבזה), ובדרך ממילא משפיע ג"כ על השקידה בלימודי קדש.

אקוה אשר למותר לעוררה על הזכות הגדול שלה שעוסקת בחינוך הכשר המקרב את לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים, ובהתאם לזה גם האחריות שבדבר, אלא שבודאי ניתנו לה הכחות למלאות תפקיד זה במילואו ואין הדבר תלוי אלא ברצון, ומובטח אבינו שבשמים אשר אומר על כאו"א מבני ישראל בנים אתם להי' אלקיכם, להשפיע ברכתו שתצליח בעבודתה זו, ותומשך הצלחה גם בענינים הפרטים שלה ושל המשפחה שיחיו.

בברכה.

אגרות קודש, חלק יו"ד, עמוד רצג.

מה מפריע להתמדה ושקידה של לימודי קודש?

גם בפנימיות התורה אשר בדורותינו נתגלתה בתורת החסידות שהיא הנותנת חיות והתלהבות לאיש הישראלי בלימוד התורה וקיום המצות, ובפרט זה שיש לו השפעה על כו"כ מבני ישראל הרי כל הוספה בעצמו בעניני חיות והתלהבות, נכפלת פי כמה ע"י ההוספה שבאה במושפעיו כתוצאה מזה.

ומענין דרבים לענין דיחיד, הרגשתי בהנ"ל עד כמה פועלים עליהם לטובה העדוד רוח וההתחזקות שמקבלים ממנו אם בדבור אם בפעולות לעודד רוחם הנכאה, אף שתקותי שבקרוב יתחיל מזלם לעלות הטבה למצבם באיזה פרטים, בכל זה ודאי ימשיך לחזקם ולעודדם, והלא ידוע גם לו הנסיונות ביהדות שעמדו בהם הנ"ל ומשפחתם ולא עוד אלא שהשפיעו ומשפיעים גם על הסביבה בה נמצאים לקרבם תחת כנפי השכינה.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

ו'רעו

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הרביעי, בו מתאר איך שהלימודי חול מבלבלים להתמדה ושקידה בלימודי הקדש ובפרט כלשונו עכשיו באחרית האנגלי.

וכנראה מזה, בקרוב עליו כבר לגמור הלימודי חול, אף שאין ברור אם בקרוב ממש חדש הבא או במאוחר מזה.

והנה אם בעוד חדש או בכל אופן בזמן קרוב גומר כבר הלימודי חול, הרי אין הדבר תלוי אלא בו, ללמוד בהתמדה ושקידה בתוה"ק ובאופן דמוסיף והולך, שע"ז הובטחנו מרז"ל, יגעת ומצאת, ומה טוב שעכ"פ שנתים ילמוד לימודי קדש באופן האמור מבלי לבלבל עצמו במחשבות זרות איזה שתהיינה, ורואים במוחש שלימוד באופן האמור נוגע לכל ימי משך חיי איש הישראלי עלי אדמות.

בודאי יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא, ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה. והשי"ת יצליחו.

בברכה לבשו"ט.

אגרות קודש, חלק יז עמוד קכח.

מתי התלמיד מסוגל לקלוט יותר טוב לימודי קודש?

נקודות הכלליות בזה, אף שלא תמיד ניתנו לגלות, שכל שממעטים בחופש מלימוד בקדש ה״ז משובח, כמובן וגם פשוט.

ב) בעת שאין לימודי חול, מסוגל אז התי׳ לקלוט יותר בטוב ברוחב ובעומק הלימודי קדש, כיון שאין עסוקים בשטח אחר.

ג) עוד נקודה בזה, שזה גם מדגיש בעניני המחונך, ההבדלה בין קדש לחול בין אור לחשך, שזהו לימוד בעתים מסוימים, משא״כ לימוד העיקרי הרי נוסף עליו וכו׳.

כאמור לעיל ה״ז בא בתור נקודה כללית, ובהנוגע לפועל אף שיש להתחשב עם הנ״ל, מוכרח להביא בחשבון תנאים האמורים.

בברכה להצלחה מופלגה בעבודתם בקדש חינוך על טהרת הקדש של בנות ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

ז׳רצד

ב״ה, יום ראשון לסדר אמור ואמרת
להזהיר גדולים על הקטנים, ה׳תש״כ.
ברוקלין, נ.י.

צו די אנטיילנעמער אין דעם יערלעכן טעסטימאניאל
דינער פון דער ליובאוויטשער ישיבה אין נוארק
ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

איך שיק מיין באגריסונג און ברכה צו אלע געערטע געסט און אנטיילנעמער שליט״א אין דעם יערלעכן דינער פון דער ליובאוויטשער ישיבה אין נוארק, און האף אז די דאזיגע אונטערנעמונג וועט איבערשטייגען אלע דערווארטונגען אין שאפן די נויטיגע הילף, סיי גייסטיג סיי פינאנציעל, דורך דער ספעציעלער אנשטרענגונג פון אלע פריינט פון דער ישיבה.

ז׳רצד

נדפסה בלקו״ש חי״ח ע׳ 441.

אגרות קודש, חלק יט עמוד רצב.

על מה הרבי אמר - "מבהיל"?

ג) מ"ש אודות זמן עסק הרמי"ם במסחרים, הנה אין בזה מענה על הטענה. שהטענה היתה, לא שבזמן שצריכים ללמוד בהישיבה הולכים ברגליהם ברחוב, אלא שבמחשבתם משוטטים בשוקים ורחובות וראי' לזה שכבר מוכנים המלתחות כו' הנצרכים להמסחר ותיכף לזמן סיום הלימודים ע"פ התכנית, הרי כהרף עין נסגרים הספרים, ועומד כבר מוכן עם המלתחה שלו וכיו"ב, ומתהפכים בהרף עין זה מיושבי בית המדרש ליושבי קרנות ורצים למקום שמדמים שדוקא שם נמצאה פרנסתם ופרנסת ב"ב שיחיו, אשר במילא אי אפשר שגם במשך זמן הלימוד לא יכינו את מחשבתם ואופן דבורם להמסחר לשם פונים תומ"י לסיום השיעור.

ד) רבוי הזמן דלימודי חול וההתעמלות על הזמן דלמודי קודש – מבהיל. והגם לכבוש את המלכה עמי בביתי?!

והשי"ת יעזור את כאו"א מאתנו שלא להחליף את עיקר העיקרים בטפל דטפל, שחילוף כזה מצ"ע מופרך הוא, ונוסף ע"ז עוד מקלקל את הענינים הטפלים, וכמובן.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

נ.ב. מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לל"ג בעומר הבע"ל, אשר בטח יזכו בו את הרבים.

ובהמשך לתוכן מכתבי, הנה גם במאמר זה מבואר גודל ענין השימת לב, שדוקא ע"י בא דבר בפועל, עי"ש. וידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם החסיד ר' בנימין קלעצקער, שכאשר באחד חשבוני המסחר, כתב הס"ה אין עוד מלבדו, ועל השאלה מאתו איך אפשר שבעת עסקו במסחר יתעסק בעניני דא"ח. ענה ע"ז שהוא במכש"כ וק"ו, ומה בשעה שעומדים לפני הקב"ה, נופלים מח"ז של קלעצער, הרי עאכו"כ בשעה שעוסקים בקלעצער יש מקום שיפלו מחשבות טהורות וקדושות.

וכדאי הי' להסביר לכל אנ"ש בעלי מסחר סיפור זה, ועאכו"כ לאנ"ש שע"פ רצון כ"ק מו"ח אדמו"ר צריכים היו להיות יושבי אהל, וחדשות מקרוב עשו – שנתהפכו לבעלי עסק. והאריכות בכל הנ"ל אך למותר.

הקונטרס: קח. סה"מ תש"א ע' 115.

מה כל-כך חמור בלימוד "חכמות חיצוניות"?

אדמו"ר הזקן מבאר בתניא (פ"ח) שע"י לימד חכמות חיצוניות „הוא מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלקית בטומאת קליפת נוגה שבחכמות אלו", מלבד כאשר „עושה אותן קרדום לחתוך בהן, דהיינו, כדי להתפרנס מהן בריוח לעבוד ה', או שיודע להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו", בדוגמת „הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן".

והנה, מאחר שאדמו"ר הזקן מדייק בלשונו לומר שע"י לימד חכמות חיצוניות „מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלקית", היינו, שזהו ענין של טומאה – מובן חומר הדבר. וע"ד ענין הטומאה כפשוטה - שאע"פ שלא רואים שום שינוי בדבר שנטמא, כי לא נגרע ממנו דבר ולא נוסף עליו דבר, ובחיצוניות ובגלוי נראה הדבר כמקדם, אעפ"כ, ע"י הנגיעה בדבר טמא לרגע א' בלבד, קובעת התורה שגם הוא נטמא, ולכן, אינו יכול להכנס לקדש כו' – עד כדי כך חמור ענין הטומאה!

וענין זה נוגע לכהן, ללוי, לישראל, ואפילו לגר – אלא שישנם חילוקי דרגות בדבר לפי ערך הטהרה הנדרשת מכאו"א. אבל עכ"פ – כללות ענין הטומאה הוא דבר חמור אצל כאו"א, ועד שישנם כמה חומרות ואיסורים, גדרים וסייגים הקשורים עם ענין הטהרה והפכו.

ויתירה מזו: ענין הטומאה נוגע אפילו לקטן שבקטנים – למרות שאינו חייב בכל עניני התורה ומצוותי'. וכמובן בפשטות שכאשר תינוק בן יומו נוגע בדבר בלתי טהור, הרי זה פועל בו שינוי עיקרי, עד שצריכים להזהר שלא יגע בעניני קדשים, תרומות ומעשרות, וכיו"ב. ומזה מובן גודל החומר שבענין הטומאה – מאחר שלא מצינו עוד ענין שבו יהיו שוים תינוק בן יומו ואדם גדול בן מאה ועשרים שנה, מלבד בנוגע לענין הטומאה.

(שיחת י"ג תמוז, תשמ"ב)

איך יסתדרו בעתיד?

"מה שטוענים שכאשר ילמדו את הילד "אנגלית" וכו' אזי תהיה לו תועלת בגשמיות...

כל דבר שיש בו תועלת - נכתב בתורה, ואילו היתה תועלת כלשהיא בגשמיות בלימוד חכמות חיצוניות, היה צריך להיות דין בתורה שצריך ללמוד חכמות חיצוניות, ומכיוון שאין בתורה דין שכזה - ואדרבה, מפורש בתורה שהדבר אסור, ועל ידי זה מטמאים את חב"ד שבנפש - פירוש הדבר הוא **שאין בזה שום תועלת בגשמיות - ואדרבא**."

(שמח"ת תשט"ו, תרגום מאידיש)

אדמו"ר שליט"א תג

ג'תשפד

ב"ה, י"ט אלול, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מדות כו'
מו"ה דוב יהודה שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ד אלול, אף כי מוכרח אני לקצר מפני הענינים המיוחדים לימים אלו, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר בחדש החשבון עצמו שהוא חדש אלול, הנה הימים מח"י אלול ואילך הם חשבון יום לחדש דשנה זו, ובכ"ז מפני השואל וענינים הנשאלים, בא אני בשורותי אלה דלקמן, ולדכוותי' בודאי יספיק הקיצור. ואתו הסליחה.

במ"ש בתניא סוף פרק ח' בהנוגע לחכמות אוה"ע, אם הכוונה רק לחכמת הפילוסופיא או גם לשאר החכמות.

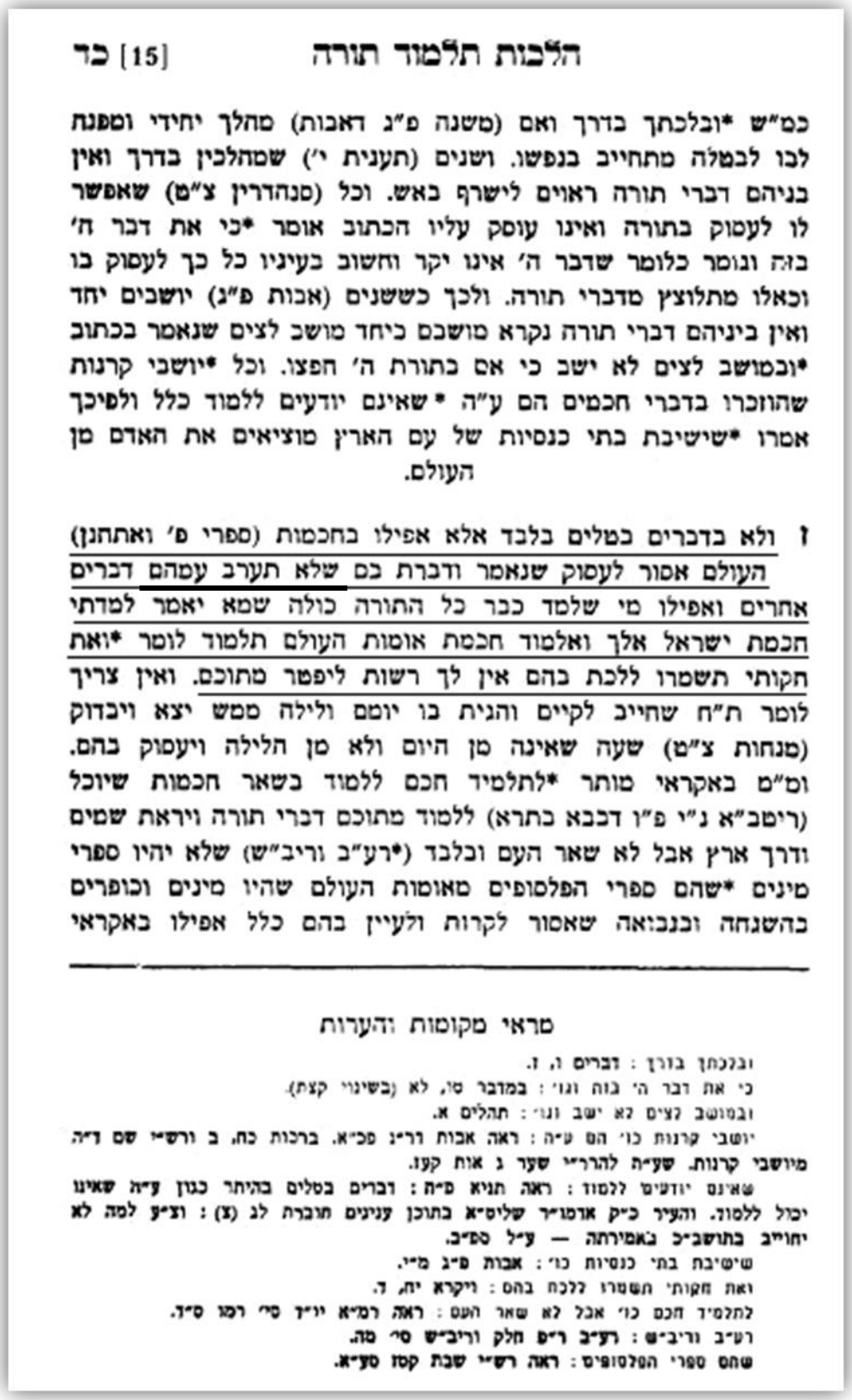
וכנראה רצונו לחלק ביניהם, כי בחכמת הפילוסופיא י"ל שאיסור יש בדבר, מפני ההתעסקות בהענינים נגד דתיים שבה, משא"כ בחכ' החשבון וכו'. — אבל פשיטא שכוונתו לכל החכמות, ומלבד ההוכחה — שאומר שם חכמות לשום רבים, הנה מפורש שם שטומאתה מקליפת נוגה, היינו שאינה חכמת מינות איסור בפועל שהיא מג' קליפות הטמאות לגמרי, וכמו שאר עניני ע"ז, ועוד, שהרי מפרש, אא"כ עושה אותם קרדום לחתוך בהן וכו'. **ומפורש** הדבר עוד יותר בהלכות ת"ת לרבנו הזקן פרק ג' סעיף ז'.

ב) במ"ש בשיחת ש"ק מברכין ח[ודש] אלול, שאין שייך לומר אשר יקפוץ אדם לתוך האש בשוגג. ותמה על זה, אבל לא פירש תמיהתו. ואולי כוונתו שאפשר לצייר אדם העומד על גג גבוה ויקפוץ מתוך הגג למטה מפני שאינו יודע שיפול לתוך מדורת אש וכיו"ב, אבל לא לענין כזה כוונתי ולא זהו ענין שוגג האמיתי, וכוונתי היתה שבשמירה מעבירה אין צריך השגה והבנה.

ג'תשפד

חלקה נדפס בלקו"ש חכ"ב ע' 309 וחלקה שם ע' 335 והושלמה ע"פ העתק המזכירות. מו"ה דוד יהודא: שוחאט. אגרות נוספות אליו — לעיל ג'תפה, ובהנסמן בהערות שם. כידוע פתגם: ראה גם לעיל אגרת ג'תשפ, ובהנסמן בהערות שם.

מה המקור ההלכתי האוסר לימודי חול?

הלכות תלמוד תורה [15] כד

כמ"ש *ובלכתך בדרך ואם (משנה פ"ג דאבות) מהלך יחידי ומפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו. ושנים (תענית י') שמהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראוים לישרף באש. וכל (סנהדרין צ"ט) שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו הכתוב אומר *כי את דבר ה' בזה ונומר כלומר שדבר ה' אינו יקר וחשוב בעיניו כל כך לעסוק בו וכאלו מתלוצץ מדברי תורה. ולכך ששנים (אבות פ"ג) יושבים יחד ואין ביניהם דברי תורה נקרא מושבם כיחד מושב לצים שנאמר בכתוב *ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו. וכל *יושבי קרנות שהוזכרו בדברי חכמים הם ע"ה * שאינם יודעים ללמוד כלל ולפיכך אמרו *שישיבת בתי כנסיות של עם הארץ מוציאים את האדם מן העולם.

ז ולא בדברים בטלים בלבד אלא אפילו בחכמות (ספרי פ' ואתחנן) העולם אסור לעסוק שנאמר ודברת בם שלא תערב עמהם דברים אחרים ואפילו מי שלמד כבר כל התורה כולה שמא יאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמוד חכמת אומות העולם תלמוד לומר *ואת חקותי תשמרו ללכת בהם אין לך רשות ליפטר מתוכם. ואין צריך לומר ת"ח שחייב לקיים והגית בו יומם ולילה ממש יצא ויבדוק (מנחות צ"ט) שעה שאינה מן היום ולא מן הלילה ויעסוק בהם. ומ"מ באקראי מותר *לתלמיד חכם ללמוד בשאר חכמות שיוכל (ריטב"א נ"י פ"ו דכבא כתרא) ללמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים ודרך ארץ אבל לא שאר העם ובלבד (*רע"ב וריב"ש) שלא יהיו ספרי מינים *שהם ספרי הפלסופים מאומות העולם שהיו מינים וכופרים בהשגחה ובנבואה שאסור לקרות ולעיין בהם כלל אפילו באקראי

מראי מקומות והערות

ובלכתך בדרך : דברים ו, ז.
כי את דבר ה' בזה וגו' : במדבר טו, לא (בשינוי קצת).
ובמושב לצים לא ישב וגו' : תהלים א.
יושבי קרנות כו' הם ע"ה : ראה אבות ורי"נ פכ"א. ברכות כח, ב ורש"י שם ד"ה מיושבי קרנות. שע"ה להרי"ף שער ג אות קעו.
שאינם יודעים ללמוד : ראה תניא פ"ח : ודברים בטלים בהיתר כגון ע"ה שאינו יכול ללמוד. והעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א בתוכן ענינים תוברת לג (צ) : וצ"ע למה לא יחויב בתושב"כ באמירתה — ע"ל סס"כ.
שישיבת בתי כנסיות כו' : אבות פ"ג מי"א.
ואת חקותי תשמרו ללכת בהם : ויקרא יח, ד.
לתלמיד חכם כו' אבל לא שאר העם : ראה רמב"א יו"ד סי' רמו ס"ד.
רע"ב וריב"ש : רע"ב ר"פ חלק וריב"ש סי' מה.
שהם ספרי הפלסופים : ראה רש"י שבת קמז סע"א.

הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן, פרק ג הלכה ז.

מה קורה כשלומדים לימודי חול?

ליקוטי אמרים 26

זו בנפש הבהמית כדלעיל ולא בחי' חב"ד שבנפש מאחד
שהם רכרי שמות ובוחות שגם השפים וע"ה יכולים לדבר
כן . משא"כ בחכמת האומות עוברי גלולים הוא מלביש
ומטמא בחי' חב"ד שבנפש האלהית בטומאת קליפת
נוגה שבחכמות אלו שנפלו שמה בשביית הכלי' מבחי'
אחוריים של חכמה דקדושה כידוע ליורעי חן אלא א"כ
עושה אותן קדמם לחתוך בהן דהיינו כדי להתפרנם
מהן בריוח לעבוד ה' או שיורע להשתמש בהן לעבודת
ה' או לתורתו וזהו מעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל
וסיעתן שעסקו בהן :

סוף פרק תניא, ח.

באחת השנים נפטרו כמה ילדים צעירים בקהילת חב״ד במונטריאל. רב הקהילה, הרב הענדל, יחד עם משפיע הקהילה, הרב פרץ מוצ׳קין, נסעו לרבי, ובהכנסם ליחידות ביקשו לעורר רחמים על הקהילה. הם התבטאו שהם מבקשים שלא תהיה עליהם קפידא.

הרבי אמר: מכאן לא יוצאת קפידה על יהודים, אבל מכיוון שכאשר כואב לאדם היד, הוא לא הולך לחפש באברים אחרים - כך גם במקרה שלכם, מכיוון שזה קשור לאמהות וילדים עליכם להתחזק בעניינים השייכים להם, ואז תהיה נחמה בכפליים.

בהמשך היחידות דיבר איתם הרבי על זהירות מיוחדת בנוגע לפאות נוכריות לנשים, וכן בנוגע לחינוך הילדים על טהרת הקודש.

מיד לאחר אותה יחידות, החל הרב הענדל לפעול לייסוד כיתות לימוד על טהרת הקודש. בינתיים הורה לבנו שלא להגיע יותר ללימודי החול, עד שתתארגן כיתה ללימודי הקודש.

היו כמה הורים שטענו שעדיף שהילדים ילמדו לימודי חול, מאשר יסתובבו ללא מסגרת. כאשר הרב הענדל סיפר על כך לרבי, הגיב הרבי ואמר שחכמות חיצוניות יותר גרועות מדברים בטלים, שכן **מפורש בתניא שהן מטמאות את חב״ד שבנפש!**

(מתוך ״החינוך על טהרת הקודש״, בית חי״ה מושקא קראון-הייטס, הוצאת תשס״ט)

האם הרבי הורה שיהיו מוסדות על טהרת הקודש לבנות?

שכר"[23], ומברכת ברכת התורה[24] גם על לימוד הלכות שאין צריכות לה[25].

וזה ש"צוו חכמים[26] שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני[27] שרוב הנשים אין דעתן מכוונת"[15] וכיו"ב — הנה:

לכל לראש — מצינו בדברי ימי ישראל שכו"כ נשים צדקניות היו בקיאות ולמדניות גדולות בתושבע"פ[28], החל מזמן התנאים[29], וכן בדורות שלאח"ז[30], וכמסופר גם בזכרונות דכ"ק מו"ח אדמו"ר[31] ע"ד הרבניות במשפחתו של רבינו הזקן (וברוח זו נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לחינוך בנותיו).

ועוד ועיקר — שבדורות האחרונים ניתוסף גם בנוגע לכל נשי ובנות ישראל[32].

ובהקרים בנוגע לענין דוגמתו — שבדורות שלפנינו לא היו מוסדות־חינוך לבנות, ונתחנכו ברוח ישראל סבא בבתיהן ("כל כבודה בת מלך פנימה"[33]), שכל בת קיבלה מאמה ומזקנתה כו', ואעפ"כ, בדורות האחרונים ייסדו גדולי ישראל מוסדות־חינוך לבנות, בראותם שזהו צורך הזמן ("עת לעשות לה' גו'"[34]), דכיון שבלאה"כ יוצאות מבתיהן ומקבלות השפעה מבחוץ כו', בהכרח לייסד עבורן מוסדות־חינוך שבהם יקבלו חינוך הכשר ועד לחינוך על טהרת הקודש.

ומזה מובן גם בנוגע ללימוד תושבע"פ (נוסף על לימוד ההלכות הצריכות להן) ⊢ שכיון שבלאה"כ לומדות הנשים והבנות לימודים שונים שעל ידם "נכנס בהן ערמומית"[15], הרי, לא זו בלבד שמותר ללמוד תושבע"פ, אלא יתירה מזה, ע"פ טעם הלכה זו עצמה — צריך ללמדן תושבע"פ, לא רק לימוד הלכות פסוקות בלי טעמיהן[35], אלא גם לימוד טעמי ההלכות, ועד לשקו"ט שבתורה, שמטבע האדם (איש או אשה) שחפץ ומתענג יותר בלימוד זה, שעי"ז תהי' אצלן התפתחות החושים והכשרונות ("ערמומית"[36]) ברוח תורתנו הקדושה[37].

---

23) רמב"ם ואדה"ז כהל' ת"ת פפ"א.

24) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס מז: "נשים מברכות ברכות התורה שהרי חייבות ללמוד מצוות שלהן". וראה באריכות לקו"ש חי"ד ע' 37 ואילך.

25) ע"פ הפס"ד שנשים מקיימות ומברכות גם על מ"ע שהזמן גרמא (שו"ע אדה"ז או"ח סי"ז ס"ג. רש"נ), וכן נוהגות כולן במצוות מסויימות (שופר וכיו"ב). — והחילוק שבין לימוד הלכות הצריכות ללימוד הלכות שאין צריכות, הוא, שבלימוד הלכות הצריכות חייבות בברכת התורה ("שהרי חייבות ללמוד מצוות שלהן"), ואין זה תלוי ברצונן, ואילו בלימוד הלכות שאין צריכות, תלוי הלימוד ברצונן, וכשלומדות, מברכות ברכת התורה, שבודאי רצונן בזה.

26) סוטה כ, א — במשנה.

27) רמב"ם שם.

28) "והרבה מהן שהתווכחו בדברי הלכה וגם הגיהו ספרי בעליהן הגאונים והצדיקים והעירו עליהם עד כי הכריחו להוסיף או לגרוע כפי דיישת ההערה" (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' שלו).

29) ולדוגמא: ברוריא בתו של ר"ח בן תרדיון אשתו של ר' מאיר (ראה פסחים סב, ב. עירובין נג, סע"ב. ועוד).

30) ראה שם הגדולים להחיד"א מערכת ר', תשב"ץ ח"ג סי' עח. שו"ת מהרש"ל סכ"ט. וראה גם שארית יוסף (נ.י. תשמ"א) ס"ד. וש"נ.

31) ספר הזכרונות ח"ב פרק פ'. ספצ"ב ואילך (ובהוספות לשם — נדפס בסוף הספר).

32) לא רק יחידי סגולה שלמדו בעצמן כראוי ונתברר שיצאו מכלל רוב הנשים שאין דעתן מכוונת כו' (ראה פרישה לטור יו"ד סרמ"ו סקט"ו).

33) תהלים מה, יד.

34) שם קיט, קכו.

35) כמו לימוד ספר הרמב"ם, שבזה לא שייך מלכתחילה החשש ד"מלמדה תפלות", וחש"ב בנדו"ז כמו תושב"כ.

36) להעיר ממארז"ל (ברכות שם) "לעולם יהא אדם ערום ביראה".

37) ראה אג"ק שבהערה 28.

האם חינוך על טהרת הקודש נוגע גם לבנות?

שלום רב וברכה!

בבואנו זה עתה מיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר — אשר כמו בכל ענין של זכרון על פי תורתנו תורת חיים ותורת־אמת, תכלית הכוונה בזה הוא להתעורר בתוכן הענין הנזכר ובפנימיותו, על מנת שיעלה ויבוא ויגיע במחשבה דבור ומעשה, והמעשה הוא העיקר, כן הוא, כמובן וגם פשוט, בנוגע ליום הזכרון של הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר צריך הוא להביא להתבוננות בפעולותיו בחיים חיותו בעלמא דין ולהסיק מסקנות, כל אחד ואחת, בהנוגע למחשבה דבור ומעשה שלו ושלה —

ובאתי בזה להעיר ולהאיר בענין עקרי ונקודה תיכונית, אחת מני רבות, מבין פעולותיו של בעל ההילולא, בהן עבד כל ימי חייו ועד למסירת נפש ממש,

הוא ענין החינוך על טהרת הקדש של בני ובנות ישראל בכל מקום שהם, אשר בשטח זה במיוחד עבד ללא ליאות בעצמו וציוה על כל אלה הנשמעים לקולו, אף פנה בבקשה נפשית לכל מי שהגיע אליו קריאתו —

להתעסק — ובמרץ המתאים — בעניני חינוך על טהרת הקודש בכלל ובפרט לחנך את בניהם ואת בנותיהם וכן לחנך את עצמם בחינוך זה, חינוך מיוסד על התורה והמצות המגדיר וקובע הנהגת יום־יום וחיי יום־יום.

והי' נאה דורש ונאה מקיים, השתדל בכל עוז ביסוד מוסדות חינוך על טהרת הקודש בכל מקום שידו הגיעה, הן מוסדות חינוך לבנים והן מוסדות חינוך לבנות, כידוע ומפורסם.

ושליחותי' קא עבדינא — לעורר עוד הפעם את כל אחד ואחת שלמדו תורתו והלכו בדרך אשר הורנו אשר בודאי גם עתה עושים כן, ואת כל אלה הרוצים להסתפח אל נחלתו, וכל חובבי תורה ומצוה — לעשות בכיוון האמור ובמרץ הדרוש, בהתמסרות נפשית וגופנית ועל אחת כמה וכמה בממון, הן בביסוס מוסדות החינוך על טהרת הקודש הקיימים והן ביסוד מוסדות־אלו חדשים בכל מקום שאפשר, וכדרשת חכמינו ז"ל על כגון זה — ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. ועל כולנה — לחנך את כל בניהם שי' ואת כל בנותיהם תי' במוסדות חינוך על טהרת הקודש.

והנה אמחז"ל זריזין מקדימין למצות ועל אחת כו"כ אשר מוכרחת הזריזות בעניני חינוך ובפרט בתקופתנו זו שרבים האורבים ומתנכלים לדור הצעיר לצודו ולמשכו ולקולטו למוסדות חינוך הפכי מחינוך הכשר וכו', וד"ל, אשר לכן יפה שעה אחת (רגע אחד) קודם בכל הנ"ל.

מכתב ממוצאי ש"ק בשלח, תשל"ב.

ומענין לענין באותו ענין — בענין מעמד ומצב בני ובנות ישראל הצעירים יותר, שעליהם בפרט נאמר ושננתם לבניך בפרשה ראשונה דקריאת שמע, תיכף בקבלת מלכות שמים, וחוזר ונשנה בפרשה שניי, לגודל ההכרח בחינוך מלא על טהרת הקדש, ותלמוד תורה כנגד כולם.

והנה עוד בזמן הגמרא היו כאלו שהיו יוצאים ידי מצות תלמוד תורה בפסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית ועד כאלו שהיו הוגים בתורה יומם ולילה. על אחת כמה וכמה בימינו אלו, שמוכרח להתאמץ בכל עוז שכל ילד מבני ישראל ילמדו למודי קדש כל היום כולו, ולכל

אגרות קודש, חלק כב עמוד תעה.

מובן, שגם כאשר עד עתה למד הילד בבית ספר שבו מקבלים חינוך הכשר – צריכים להשתדל שמכאן ולהבא יקבל חינוך על טהרת הקודש. ובחינוך על טהרת הקודש גופא ישנם כמה וכמה דרגות, ותמיד צריכים להעלות בעניין החינוך.

<u>ומובן שאין להתחשב בהוצאות הכספיות הכרוכות בזה – כי החיסכון בדולרים אחדים על ידי שלא יעניק לילדיו את החינוך הטוב ביותר, יגרע בטובתם של ילדיו בנוגע לאופן חינוכם כל ימי חייהם,</u>

<u>ולכן כאשר נמצאים בזמן שבו רושמים את הילדים לבתי ספר, הרי זה הזמן המתאים ביותר להשתדל שהילדים יקבלו את החינוך הטוב ביותר, על ידי זה שרושמים אותם לבית ספר, תלמוד תורה וישיבה המתנהלים על טהרת הקודש.</u>

ולכן דרושה התבוננות פנימית ועמוקה כדי לקבוע היכן יוכל הילד לקבל את החינוך הטוב ביותר, בתכלית השלימות.

(שיחת יום א' דר"ח אלול, תשמ"ב)

כאשר המשפיע הרב החסיד ר' מענדל פוטרפאס ע"ה הגיע לארץ בשליחות הרבי לשמש כמשפיע, הוא פגש אותי בוקר אחד בדרך למקווה, הוא קרא לי 'בנצ'יק' כפי שהוא קרא לי בזמן שהוא שהה בבית הורי.

לאחר 'שלום עליכם' לבבי, הוא שאל אותי היכן בני פנחס לומד (כיום שליח הרבי שליט"א מלך המשיח בדונייצק). עניתי לו, פה במוסדות הכפר. שאל אותי ר' מענדל האם לומדים שם למודי חול? עניתי לו שכן

ואז הוא צעק "**וואס?! דיינע איינגל גייט צו דער שקאלע?!**" והמשיך לצעוק עלי על כך שברוסיה היה לנו מסירות נפש בפועל ממש לא לשלוח את ילדינו לבתי ספר שבהם לומדים לימודי חול, והנה כאן , בכפר חב"ד - הילדים הולכים ללמוד לימודי חול!

עניתי לו שבינתיים זה המצב כאן ואין מקום אחר. ר' מענדל המשיך ואמר לי "תפתח חיידר על טהרת הקודש", ניסיתי לומר לו שבכפר יש סדר, וישנם עסקנים, וישנו וועד אשר הם האמורים לאשר דברים כאלו. אבל ר' מענדל לא שינה את דעתו והוא חזר ואמר "אתה צריך לפתוח כאן חיידר!" זו לא היתה בקשה אלא פקודה, וכך הוקם 'חיידר אידיש' בכפר חב"ד!

(הרב בן ציון ווישצקי - כפר חב"ד)

יחידות הר״י אלטיין

בטבת תשט״ו נכנסתי ליחידות. זה היה לאחר השיחה בשמחת תורה של אותה שנה בה דיבר כ״ק אדמו״ר שליט״א על דבר שלילת לימוד לימודי חול.

באותה שיחה דיבר הרבי בחריפות גדולה על כך שילדים לא ילמדו לימודי חול בכלל, והיה זכור לי שהרבי אמר בשיחה שדבר זה שייך גם **לילדות**.

ידידי הרב שלום פויזנר שי׳ לא היה נוכח באותה התוועדות, ולכן הסתפק אם הדברים שייכים גם לעירו פיטסבורג.

לכן שאלתי את כ״ק אדמו״ר שליט״א: א. אם דברים אלו שייכים לפיטסבורג? ב. אם דברים אלו שייכים גם לנערות?

וענה לי כ״ק אדמו״ר שליט״א: **כל הטענות הם עצת היצר. אין חילוק בין ילדים לילדות**, ובין ניו יארק לפיטסבורג, וכו׳. אחר כך הוסיף הרבי בברכות לנחת חסידותי וכו׳ מכל הילדים וכו׳.

יחידות הרי״ל צייטלין

שאלתי את כ״ק אדמו״ר שליט״א האם יש חילוק בין נערים ונערות בנוגע לזהירות מלימוד חכמות חיצוניות?

וענה לי כ״ק אד״ש: הגם שבנוגע למצות תלמוד תורה ישנו חילוק, אבל **בנוגע לטומאת המוחין - אין שום חילוק בין נערים לנערות.**

יחידות הרב שד״ב שי׳ שמטוב

בשנת תשכ״ה שהה הרב שמטוב ביחידות אצל הרבי. בהזדמנות זו שאל בנוגע להשתדלות בלימוד לימודי קודש עם ילדים.

שאלתו הייתה, שיש אצלו שני בנים בגיל שלוש **וילדה** בגיל חמש, האם לקחת מלמדת לחצי יום כדי שלא ילמדו לימודי חול?

על זה ענה לו הרבי מענה **חיובי**, והוסיף שבטח יתרבו תלמידים ״והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד״, וממנו יראו וכן יעשו.

מספר הרב שמטוב, אשר עם זה התחיל החדר ״אהלי יוסף יצחק״ אצלם.

(מתוך ״החינוך על טהרת הקודש״, בית חי׳ה מושקא קראון-הייטס, הוצאת תשס״ט)

האם צריך לשאול על זה?

מח **אגרות־קודש** (ה'תתכה)

ה'תתכה

ב"ה, ה' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו עם הפ"נ המוסגר בו, בו כותב אודות הענין דלימודי חול, ולכתוב עד"ז להמנהל וכו'.

והנה מובן שאין זה הדרך, כיון שזהו ענינו של כאו"א ולא ענין של המוסד שיש לו טשארטער בזה, והדבר הוא ענינו של כאו"א מההורים הרוצים בטובתם האמיתי של ילדיהם שיחיו שעליהם לקיים הוראת חז"ל ורז"ל דספי לי' כתורא, ואם הודיעונו דבמקום דליעול ירקא ליעול בשרא, עאכו"כ בנדו"ד שגם ירקא אין זה. ועוד להיפך, וכמבואר בהל' ת"ת לרבנו הזקן, בתניא ועוד.

ומ"ש שאמרו לו, שצריך לדעת איך לשאול וכו',

אמת שאין לשאול עד"ז, כי כנ"ל הדבר פשוט בהלכות ת"ת, בתניא ובכ"מ.

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחו"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט.

בשאלתו כיון שסיים תו"א ולקו"ת סדר לימודו תמורת זה — ילמד עוה"פ הנ"ל, ובטח יראה הוספה בהבנה וכו'.

ה'תתכו

ב"ה, ו' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

אין ענטפער אויף אייער בריף פון יום ג', אין וועלכען איר שרייבט וועגען אייער געזונט צושטאנד און די מיינונג פון די דאקטוירים בהנוגע צו

כיצד יתכן שישנם מוסדות חב״ד עם לימודי חול?

ב׳תתי

ב״ה, ט״ו תמוז, תשי״ד
ברוקלין.

הנהלת בית ספר למלאכה בכפר חב״ד
ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מג׳ תמוז. ומ״ש אודות הלימודי חול, הנה הנקודה בזה שאין מתפקיד חב״ד לייסד בתי ספר ללימודי חול ואפי׳ לא בדרך טפל, ויוצא מן הכלל בזה (וזהו רק בדרך אונס) הוא ע״ד הנעשה גם בארצוה״ב בידיעתו של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע שעד הגיל שחל ע״ז לימוד חובה מצד הממשלה לומדים המינימום דלימודי חול שדורש החוק כיון שבלתי זה אי אפשר להחדרים והכתות הנמוכות שיתקיימו ובנין אב מזה לחדרי הרשת הת״ת דהכפר הבית רבקה כו׳. משא״כ בהנוגע לבית ספר למלאכה ובכלל להכתות שכבר עברו הגיל דחנוך חובה אלא שישנם הורים או שישנה תנועה באיזה אנשים מהקרובים לחב״ד שילמדו ג״כ לימודי חול, הרי זה שינוי שאין להסכים עליו.

אגרות קודש, חלק ט עמוד קפח

נבהלתי מהידיעה שהגעתני זה עתה - על ידי קטע עיתון . .והוא **אשר בית הספר חב״ד הם בחינוך ממלכתי**!... **ותמהני מי לקח על עצמו אחריות זו, שהוא היפך שיטת חב״ד וליובאוויטש!...**

והחילוק מובן ופשוט, דהרשת היא מוסדות חדשים ומיוחדים ובשביל לילדים שבאים לא מחוגים שלנו, והמוסדות נמצאים במקומות שאין לנו שליטה שם.

ואים על מי לסמוך על אתר... ובאם לא יכנסו בחינוך הנ״ל יוכרחו להיסגר והילדים יפלו בידי השמאליים.

והעיקר שאים מוסדות אלו אלא הכנה לחינוך חב״ד ואין מייצגים פנימיותו ותוכיותו...

נ.ב. זה עתה קיבלתי מכתב שהלכו באופן רשמי מאגו״ח, להודיע שכל חינוך חב״ד נכנס בחינוך ממשלתי - האומנם כן הוא?

(מכתב לרב אליעזר קרסיק, התפרסם בתשורה לחתונת חיטריק - מנ״א תש״ס)

על מה התבטא הרבי "חותר תחת יסודות החינוך"?

רכב **אגרות־קודש** (ח'תטז)

בעקיפין ולפעמים גם במישרין ההדגשה היא להיפך, זאת אומרת שלא רק ששניהם שוים בערכם, אלא שחשיבות יתרה נודעת ללמודי החול. ו„חשיבות" יתרה זו מתבטאת בכמה פנים ואופנים, הן בעצם הלמודים — בקפידת ההתקדמות בהם, בעבודות בית, בבחינות תכופות וכו' וכו'; וכן ההצלחה בבחינות מהוללה בכל התשבחות ובפרסים ובאותות הצטיינות וכדומה. וכל זה אפילו בין כתלי הישיבה, ואין צריך לומר בבית. והן גם בחיצוניות הענינים — בצורת ספרי הלימוד, בחדרי הלימוד ובאבזרייהו וכו' וכו'. וכן גם ביחס האישי למלמדי למודי קדש ולאלו המלמדים למודי חול, שאפלי' ניכרת לטובת אלו האחרונים בכמה ענינים, לרבות עניני משכורת וכו'.

ואילו הי' יחס זה בא אך ורק מצד הבעלי־בתים או ההורים, לא החרשתי, ועל אחת כמה וכמה שלפעמים היחס ניכר גם מצד ההנהלה והמנהלים.

וכבר הארכתי בזה בימי הפורים שעברו, בגודל ההיזק שבהדגשה יתרה זו על למודי החול. שהרי פשוט ומובן שעיקר מטרת הישיבה, בין שנקראת ישיבה קטנה בין ישיבה סתם, הוא למודי תורתנו הקדושה. ואם אפילו אפשר למצוא סיבות ואפילו אולי „הצדקות" על כמה פרטים ביחס הנ"ל, אבל דעת לנבון נקל שיחס זה חותר תחת יסודות החנוך ואין די באר התקלה מזה.

אי לזאת הנני בא לעורר את הכינוס לדון בכובד ראש בבעי' הרת־תוצאות הנ"ל בכדי להכניס שיפור ותיקון מידי, וזכות הרבים מסייעתם.

בכבוד ובברכת הצלחה.

אגרות קודש, חלק כב עמוד רכב.

מה דעת הרבי על בית ספר התיכון?

ריב **אגרות־קודש** (ב׳תתכט)

שבמילא ימשיך זה תוספת ברכה והצלחה בענינים הפרטים שלו ושל כל ב״ב — שיחיו.

מ. שניאורסאהן

ב׳תתל

ב״ה, כ״ה תמוז, תשי״ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

. . . מ״ש אודות ש . . . אינם רוצים לשלם את החובות שלהם. הנה בכגון דא ידוע הדוגמא המובא בדא״ח שצריך לסדר תשלום החובות למשך איזה זמן לשלמם קמעא קמעא ואם ביחד עם זה יבארו ההכרח בתשלום החובות בפומבי באסיפה יש תקוה שישתפר גם זה עכ״פ במקצת . . .

בהנוגע לבי״ס תיכון לבנות. הנה העיקר חסר במכתבו . . . והוא מהו תכנית הלימודים, ובטח למותר להאריך אשר אין מתפקידם של עסקני חב״ד לעסוק בהפצת לימודי חול ובפרט בין בנות אנ״ש ובפרטי פרטית שישנם מתעסקים יותר מדי בזה. ואם כוונת בי״ס התיכון הוא שיוכלו הבנות להמשיך הלימודי קדש שלהם על אתר, נכון הדבר **במאד מאד**, משא״כ אם הכוונה ללימודי חול הרי אינו דומה להבית רבקה שמפני גילם הרך של התלמידות חלה עליהם החוק שחינוך חובה שבתכניתו גם לימודי חול, משא״כ גיל דבי״ס תיכון שפטורות הן מזה. והלואי שישקיעו מרצן וכשרונותיהן בלימודי קדש השייכים לבנות ופשיטא שאין לפרוץ הגדר לייסד בכפר חב״ד בי״ס תיכון ללימוד חול וקודש יחד . . . הקיצור מהנ״ל. שנכון מאד מאד אם יש תלמידות מתאימות והנהלה מתאימה לתקן בהכפר עצמו המשך לימודי קדש לאלו שכבר עברו תכנית לימודי הבית רבקה. ואין לייסד בכפר בי״ס תיכון ללימודי חול וקודש.

בברכת הצלחה בעבודתם המחכה לבשו״ט בפרטיות מכל הנ״ל.

ב׳תתל

בנוגע לבי״ס תיכון לבנות: **בהמשך אליה — לקמן ב׳תתקה.**

אגרות קודש, חלק ט עמוד ריב.

על מה הרבי אמר שזה בגדר "פיקוח נפש"?

אדמו"ר שליט"א רלג

ו'שפג

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת סמינר בית רבקה אסיפת הורי תלמידות הסמינר
אשר בכפר חב"ד, שם צוה ה' את הברכה
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביהם והפ"כ של ההנהלה ואסיפות ההורים, ונעם לי לקרות בהם, אשר כולם לבבם שלם ובפה אחד, שמוכרח שבסמינר רצוי להגביר החנוך היהדותי חסידותי גם יותר משהי' עד עתה, וכן להוסיף בלימודי קדש, וכתוצאה מזה מובן, שהרי תלוי בסגל המורים־ות, מעונינים שיהיו גם המורים־ות מתאימים להנ"ל, שיראתם קודמת לחכמתם.

אשר בודאי ע"פ האמור, הרי כאו"א הן מההנהלה והן מהמורים, יעשה כל התלוי בו להשגת המטרות האמורות, אשר אם בכל מקום ובכל זמן, אמרו רז"ל יגעת ומצאת, עאכו"כ בזמננו זה, שרואים אנו הצלחת השתדלות בעניני תורה ויראת שמים, באם רק מתעסקים בתום לבב ובמרץ הדרוש, ובפרט שבארצנו הקדושה תבנה ותכונן ע"י משיח צדקנו, הרי כל הנ"ל מוכרח ביותר וביותר, ולכן מובן שכל יגיעה והשתדלות כדאיות הן בזה.

ומפני גודל ערך הדבר, כוונתי לכל הענינים אשר בשטח החינוך, שהרי שינוי בהמחונך פועל פעולתו במשך כל ימי חייו לאחרי זה, מובן וגם פשוט, שענין שמטיל ספק בהנקודה דיראת שמים ויהדות מסורתית, אין כדאי כלל להכנס בזה, וכדוגמת הענין אשר ספק ספיקא בגדרי פקוח נפש, ג"כ אסור הוא, והוא מובן גם בשכל הבריא שכל האנושי.

שמזה מובן יחסי לספרים המסופקים מנקודת מבט דיראת שמים, וה"ה למורים־ות אשר יש ספק איך ישפיעו על המחונכים בענינים של יראת שמים, וליתר שאת אוסיף עוד נקודה, שאף שכאמור לעיל יש לשלול ספרים ומורים־ות כהאמור אפילו במצב דלית ברירה בספרים ומורים־ות אחרים, שהרי לכל לראש על ההנהלה ופשיטא דעל ההורים לראות שהמחונכים שלהם

ו'שפג

נדפסה בלקו"ש חכ"ב ע' 402 והושלמה ע"פ העתק המזכירות.

אגרות קודש, חלק יז עמוד רלג.

מה דעת הרבי לגבי "בגרות"?

רלד **אגרות־קודש** (ו'שפג)

יהיו נאמנים לד' ולתורתו, והרי זהו אשרם בגשם וברוח, הרי בודאי עתה יש למצוא מורים וספרי לימוד אשר שלמים יהיו מהנקודה דיראת שמים (וכלשונם במכתבם) וגם חכמתם תהי' ברמה מתאימה והרי כמה מבתי ספר בית יעקב נמצאים באה"ק ת"ו, שלאחרי שעברו תקופת ההתחלה וההתלבטות והספיקות, הרי על יסוד הנסיון של כמה שנים הראו דרך לפתרון בעיות האמורות, ובטח גם הסמינר דבית רבקה יכול לנצל תוצאות נסיון האמור, וע"פ כתבם גם הם החלטתם פה אחד שהיראה צריכה להיות קודמת לחכמה, וכדברי חכמים במשנתם, בודאי למותר להוסיף שקדימה זו היא לא רק בזמן אלא גם במעלה ז.א. שבמקום בחירה בין מורה למורה וספר לימוד, שנפק"מ בין יראתם לחכמתם הרי — ע"פ האמור — דין קדימה להראשון־נה. מובן ג"כ שבהנקודות שמזכירים — שבאיזה מקצועות הי' בלימוד ב . . . ברמה גבוה יותר מ . . . הנה בכל האמור לעיל — אין הכוונה להשפיל רמת הלימודים באם אין זה נוגע לעניני יראת שמים, ובודאי גם בזה אין חילוקי דיעות ביניהם, שלכן אין מובן קצת, מה שמזכירים זה במכתבם כאילו איזה ספק בדבר.

כן אין ברור מהמכתבים בהנוגע לנקודה דתכנית בי"ס תיכון, שמוזכרת איזה פעמים, והרי הסמינר הוא בראשית הוסדו, ולמרות זה הצליח — לפי ערך, עכ"פ. ואין סברא לתת לו דמות בי"ס תיכון וכו' וכמדומה שכתבתי זה מכבר, שאין זה נראה לי כלל וכלל, ויהי' הסמינר בצביון של סמינר למורות ולגננות, וע"ד הסמינר של . . . תפקיד אשר בזמננו זה חיוני הוא ביותר. והחשש שמזכירים, שאפשר ממשרדים המתאימים לא יסכימו שתהינה מורות מוכרות מבלי תעודות בגרות, יש סיכויים טובים שגם זה ישתנה. והעיקר — אשר גם בלא הכרה האמורה, שטח פעיל רחב ביותר למורות ולגננות מבלי הכרה האמורה, וכנ"ל — הרי העיקר ונוגע ביותר שתהי' התאמת המורות והגננות במאה אחוז לתפקידן הכי נעלה, ואין להפחית, אפילו במדה קטנה, התאמתן זו ע"י שינוי תכנית הלימוד, שינוי צביון הסמינר וכו'.

ומגלגלין זכות ליומין זכאין, אשר כותב הנני מכתבי זה ערב ימי י"ב וי"ג תמוז, גאולת רבנו נשיאנו, אשר לחם — מבלי להביט על כל ההעלמות וההסתרים לנצחון יהדות מסורתית חסידותית ותורה תמימה, ונצח בגלוי לעיני בשר, אף שבדרך הטבע לא הי' לזה כל מקום.

הנה גופא בתר רישא אזיל, שכאו"א מחסידיו מקושריו והשייכים אליו ילכו בדרך זו הורה לנו, ובפרט בענינים אשר אין נדרש למס"נ כלל וכלל, כי אם מסירת רצון של נפש הבהמית, להיות שלמים עם ה' בורא עולם ומנהיגו

אגרות קודש, חלק יז עמוד רלד.

מה נקרא "הטוב האמיתי"?

מד **אגרות־קודש** (ג'ח)

יחזקאל שליט"א הכהן שילמוד לימודי קדש כל היום כולו, ולקח חלק בסידור מחלקה בזה, שבמילא נעשה זה ג"כ ענין דזכות הרבים, שע"ז כבר פסקו רז"ל שזכות הרבים תלוי בו, ועיין באגה"ק — סי' כ"א — של רבנו הזקן בעל התניא — פוסק בנסתר דתורה — והשו"ע — פוסק בנגלה דתורה — אשר ענין העקדה עצמה אינה נחשבת כ"כ לגבי הענין שאברהם אבינו עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נח"ר ליוצרו, עי"ש, ומובטח הקב"ה לקיים הבטחתו בתורתנו תורת חיים, אשר הנהגה כזו הרי ככתוב באגה"ק שם מגינה ומצילה בפירושי' בעוה"ז כו'.

והרי גם בענין הנ"ל נעשה הדבר פעמים רבות, כי בכל יום ויום שילמוד בנם שי' לימודי קדש באותן השעות שהי' עלול ללימודים אחרים, הרי נעשה הדבר עוד הפעם, שבמילא גם על זה חל הלימוד דתוספת ברכה הבאה לפי רוב המעשה, און השם יתברך זאל העלפען, אייך בייזען, דעם טאטען מיט דער מאמען, צו ערפילען זייער הארץ פארלאנג בקרוב ולבשר טובות תכה"י.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

נ.ב.

מובן מעצמו שברשותו להראות מכתבי זה, או למסור תוכנו, לכל אלו שכבר עשו כמוהו, ועאכו"כ לאלו שעדיין לא בחרו בטוב האמיתי, ובמילא לא בא אצלם הנ"ל בפועל, והרי חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, ובפרט כשיוסיף בזה דברים היוצאים מן הלב — שנכנסים אל הלב. והשי"ת יצליחו להיות שליח טוב גם בענין נעלה זה.

אגרות קודש, חלק יו"ד עמוד מד.

מהו גיל הנשואין לדעת הרבי?

אדמו"ר שליט"א **קעה**

ענין שמזלזלין בו, החמיר והוסיף בגדר וגזירות דוקא בענין זה. זאת אומרת, שכשרואים שישנו חוג בו נמצאת פרצה בענין מסויים, שלכאורה יש חשש כנ"ל שבאם יקפידו עליהם בענין זה ירחיקום בכלל או ידחפום לענינים גרועים עוד יותר, ההוראה היא לעשות דוקא בהיפך, לזרזם ולהחמיר עליהם דוקא בענין הפרוץ, וק"ל.

ב) בנוגע להסברה לצעירים וצעירות בגיל הבגרות בנוגע לנושא ובעיות הקשורות ביצר וחיי המין, קשה לקבוע עמדה מסויימת בהאמור שהרי למרות מאמר רז"ל בהפסוק שמצטטו במכתבו דאגה בלב (הנוער) — ישיחנה לאחרים, הרי נראה שבאותו השטח אמרו חכמינו ז"ל אבר קטן יש לו לאדם מרעיבו שבע משביעו רעב, שלכאורה בגדר משביעו הוא גם שיחה ע"ד האמור, פרט באם השיחה מתנהלת ממומחה הכי מצוין למנוע בטויים ואסוסיאציות מסוימות. וכפי שראיתי בכמה מקומות המוצא המתאים הוא שבהתיעצות המורים במקום יקבעו ההנהגה ואופן שיחה עם תלמיד פלוני (או תלמידה פלונית) ולכל היותר יצרפו ב' או ג' מהם המתאימים זה לזה, כמובן בכל אופן נערים לחוד ונערות לחוד [אבל לא בפרסום כפי שנוהגים בכמה מקומות]. וגם אז צע"ג להזהר מלהכשיל ומלהכשל בהאיסור (מה"ת, ועכ"פ מדרבנן) דאל יביא לידי הרהור כו' (שו"ע אה"ע סכ"ג, ס"ג וראה תניא פי"א).

וכאן עלי להביע צערי העמוק זה מכמה שנים שכשהתחילה העלי' בהמונים של אחינו בני ישראל הספרדים לאה"ק ת"ו, מצאו „לנכון" להגבי' גיל הנשואין בהיפך ממה שנהגו בהן בארצות משם באו. ואם כשיצאה גזירה האמורה בספק הי' מה גדול, השכר או ההפסד, הנה התוצאות המרות שהביאה גזירה זו משך שנים אלו בעוה"ר ולצערנו הרב הוכיחו על ההיזק הכי גדול בזה. פשוט שאין כוונתי לצעוק על העבר, אלא שמזמן לזמן מתחדשות סברות בשטח האמור, אם להוריד הגיל או להגבי', ודעתי בהחלט מובנה מהאמור, והלואי שגם האשכנזים היו מתרגלים לנשואין בגיל הכי רך, וכדברי רב חסדא (קדושין כט, ב).

ובהמצאנו בערב ימי הפורים, עת שהיה ונהפוך הוא, יהי רצון שכל הענינים המבלבלים והשליליים יהפכו לאורה ושמחה וששון ויקר כפשוטם וכמשמעם על פי דרשת רבותינו ז"ל: אורה זו תורה וכו'.

בכבוד ובברכת חג פורים שמח.

גיל הנשואין: **ראה גם לעיל חי"ח אגרת ר'תתקטז.**